

Miltä hiljaisuus kuulostaa?

Tämän tekstin lähtökohtana ovat nauhoitetut keskustelut minun ja äänisuunnittelija Tatu Virtamon välillä työstäessämme videoteosta *Huone* (2008). Video tallentaa eräässä makuuhuoneessa tapahtuneet muutokset sen jälkeen kun huoneen asukas on kuollut. Alussa tila on koskematon, vain sänkyvaatteet on nostettu sivuun. Sitten huone alkaa vähitellen tyhjentyä. Jäljelle jää kuitenkin yksi huonekalu: valtava vanhanaikainen parivuode. Lopussa sitä ympäröivät uusien asukkaiden esineet.

Teksti kuvaa videon ääniraidan syntyprosessia ja pohtii, miten ääneistää tyhjenevän tilan hiljaisuutta. Dialogi jakautuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa Virtamo ja minä katselemme videon raakamateriaalia ja toteamme, että oikeastaan hiljaisuutta ei ole olemassa – aina on jotain ääntä. Toiseen osaan mennessä teoksen kuvaraita on valmistunut. Puhumme sen rakenteesta ja pohdimme, miltä hiljaisuus kuulostaa. Onko se sakraalia vai arkista? Kolmannessa osassa myös ääniraita on jo pitkällä, mutta äänisuunnittelijaa huolestuttaa sen epäyhtenäisyys. Käymme työtä läpi ääni ääneltä ja erittelemme hiljaisuuden eri lajeja. Dialogin viimeiseen osaan sisältyy lisäksi yhteenvetoa työskentelyprosessista. Tekstin lopussa on vielä epilogi, jossa jatkan yhteenvetoa, ja kerron dialogin kirjoittamisesta sekä suhteistani ääneen ja taiteelliseen tutkimukseen.

Vaikka dialogi pohjaa todellisiin keskusteluihin, olen ottanut suuria vapauksia niiden editoinnissa. Tämä oli välttämätöntä jo sen vuoksi, että materiaali oli laaja: nauhoituksia oli yli 15 tuntia. Lisäksi kahden tapaamiskerran nauhoitukset olivat kadonneet. Dialogin ensimmäinen ja toinen osa ovat kuitenkin melko uskollisia lähtökohdalleen: keskusteluja on lyhennetty, mutta niiden rakennetta ei ole muutettu. Tekstin kolmas osa on sen sijaan koottu kuin palapeli neljän eri tapaamiskerran nauhoituksista. Palapelin kokoaminen muistutti hyvin paljon videoteoksen editointia, ja jäinkin miettimään, kuinka paljon aineistoa voi muokata ilman että se lakkaa olemasta totta.

Työn loppuvaiheessa käänsin dialogin vielä kirjakielelle, sillä ”mä” ja ”sä” eivät näyttäneet paperilla uskottavilta. Pyrin kuitenkin vaalimaan puheen rytmiä ja lauserakenteita. Toisinaan säilytin myös ammattislangin, kuten sanat ”soundi” ja ”biisi”. Mielessäni kuulen tekstin ääneen luettuna, kuunnelman kaltaisena vuoropuheluna. Tulevaisuudessa haluaisinkin esittää dialogin (tai osia siitä) elävänä esityksenä *Huone*-videon rinnalla. Minua on jo pitkään kiehtonut ajatus siitä, että taiteellisen tutkimuksen analyyttinen osuus voisi saada teoksen muodon.

I

Hiljaisuutta ei ole olemassa

Keskustelun tapahtumapaikka on kotini, joka toimii myös työhuoneenani. Istumme tietokoneen ääressä, ja katselemme videoteoksen kuvamateriaalia ensimmäisen kerran yhdessä.

Elina: Tässä ovat nyt aikajärjestyksessä kaikki kuvat, jotka kuvasin siinä huoneessa puolen vuoden aikana.

Tatu: Näissähän ei ollut ääntä?

E: Ei, ei mitään ääntä. Tuota valoa minä siellä kuvasin, sinne paistoi aamuaurinko.

T: En tiedä olisiko liian kuvittavaa, jos äänet olisivat jotenkin suhteessa noiden kuvien kokoon. Silloin, kun kuvassa on zoomattu lähelle, äänessäkin voisi olla jotain pientä yksityiskohtaa.

E: Joo, hyvä idea. En ole koskaan tullut ajatelleeksi, että äänelläkin voi olla koko.

T: Niin, no, aika abstrakti koko tietysti, sillä äänihän on... abstraktia.

E: Voisiko se olla jotakin niin konkreettista kuin vaikkapa tuon kuvassa näkyvän lankarullan ääni? Tai herätyskellon?

T: No, tokihan se voi, mutta on helposti tosi alleviivaavaa, jos on herätyskello pöydällä ja tikitys kuuluu. Siitä tulee vähän sellainen Hollywood-assosiaatio.

E: Eihän sen tikityksen tarvitsisi kuulua silloin, kun näytetään kelloa. Voisihan se olla jossain muualla.

T: Niin, tai voisihan se olla siellä koko ajan ihan hiljaa.

E: Joo. Tuo ajan teemahan on tässä aika tärkeä – se, miten aika jatkuu.

T: Ajallahan voisi ruveta myös leikkimään sillä lailla, että jossain vaiheessa katkaisisi tikityksen... tai ei katkaisisi tylysti, vaan hiljentäisi sen pois.

E: Sillä tavalla sitä voisikin käyttää... niin että tikityksestä tulisi hiljaisuuden ääni. Sen kuitenkin huomaisi vasta kun se loppuisi.

T: Joo. Ja tietysti sitä kelloa voisi silläkin lailla manipuloida, että aloittaisi sen ihan puhtaan neutraalina, ja sitten alkaisi vähitellen ajaa sitä jonkin filterin läpi, niin että se muuttuisi. Hyvin hienovaraisesti.

E: Odota! Täällä näkyy lisää sellaisia esineitä, joista tulee mieleen ääniä: sakset, hakaneulat... ja tuolla on sormustin. Anteeksi, että keskeytin.

T: Ei mitään. Missä tämä asunto muuten sijaitsee?

E: Kalevankadulla. Se on sellainen 50-luvulla rakennettu kerrostalo.

T: Aha.

E: Se oli iso asunto, siellä oli asunut viisihenkinen perhe. Ja sitten lopuksi perheen äiti yksinään. Äidin kuoleman jälkeen asunto oli tyhjiään puoli vuotta. Vainajan tytär – kummitätini – kävi siellä kerran viikossa kastelemassa kukat ja juomassa kahvit, niin kuin hänellä oli ollut tapana tehdä silloin kun äiti oli vielä elossa.

- T: Joo, mehän puhuimme siitä, että pitäisikö tässä olla jokin ääni, joka kuvaisi tuota rutiinia.
- E: Niin – ajattelin, että alussa olisi teksti, jossa sanottaisiin näin: ”Äidin kuoltua kesti puoli vuotta ennen kuin asunto saatiin myytyä. Tytär kävi siellä kerran viikossa juomassa kahvit”. Mitä mieltä sinä olet?
- T: Sitä pitäisi varmaan miettiä vähän aikaa. Tuo teksti on hirveän kaunis, mutta se antaa katsojalle ohjeen, miten teosta pitää katsoa, ja se pitää ottaa sitten äänessä huomioon.
- E: Joo. Hei katso, tuossa kuvassa näkyy ihminen! Tässä asunto on siis myyty, ja uudet asukkaat ovat tulleet repimään tapetteja.
- T: Se on aika erilainen kuva kuin nuo muut. Jotenkin konkreettisempi.
- E: Niin, vaikka yritin abstrahoida sitä kuvaamalla verhon läpi.
- T: Sänky on vielä paikoillaan.
- E: Se oli niin iso ettei se mahtunut ovesta. Lopulta uudet asukkaat saivat sen kaupan päälle.
- T: Tunsitko heitä, muuten?
- E: En, mutta he antoivat minun jatkaa kuvaamista remontin ajan.
- T: Hienoa.
- E: Eräänä päivänä kun tulin huoneeseen, sänky oli peitetty muovilla. Se oli ihan hurjaa, koska jotenkin sängystä tuli se vainaja.
- T: Niin.
- E: Remontin valmistuttua kävin kuvaamassa vielä kerran. Tässä on kiva otos siltä päivältä: ovi heilahtaa, mutta kuvassa ei näy ketään.
- T: Siinä voisi olla jonkinlaisen ääni-iskun paikka. Tai tietysti se olisi taas alleviivaavaa, koska se olisi synkattu kuvaan.
- E: Eikö ole vähän dogmaattista, jos ääni ei saa koskaan olla yhtä kuvan kanssa?
- T: Onhan se tietysti.
- E: Siitäkin tulee ennalta-arvattavaa.
- T: Äänisuunnittelussa on paljon kirjoittamattomia sääntöjä, ja tuo on yksi niistä. Siis se, että äänen ja kuvan pitäisi elää omaa elämäänsä. Ja toinen ”sääntö” on se, että jos ääneistetään esineitä – niin kuin tässäkin nyt – ei haluta käyttää mitään realistista ääntä tai ainakaan sellaista ääntä, joka liittyisi esineisiin suoraan. Varsinkaan jos esineestä on ihan selkeä kuva. Sitä halutaan tietysti kysyä, että tarvitseeko kuva enää ääntä päälle.
- E: Nyt kun sanoit tuon, tajuan, että olin vähän naiivi, kun aloin etsiä äänenlähteitä noista kuvista.
- T: No, ei se huono lähtökohta ole. Kyllä realismikin voi olla kiinnostavaa. Mutta se, mitä en lähtisi tekemään, olisi jonkinlainen välimuoto. Sanotaan, että olisi vaikka herätyskellon ääni, ja sitten pistettäisiin siihen jotain kaikua niin, että se olisi ikään kuin jossain toisessa ulottuvuudessa.
- E: Olen samaa mieltä, se kuulostaa hirveältä. Kannattaa välttää turhaa dramatisoimista.

- T: Minä itse teen mielelläni aika abstraktia ääntä silloin, kun se on mahdollista. Ja varoitin jo aikaisemmin, että minulla on aika musiikillinen lähestymistapa. Kuulen äänisuunnittelussa mielelläni jotain tonaalista.
- E: Aha.
- T: En tarkoita tonaalisella sitä, että siellä soisi jokin melodia. Mutta jos ääniraidalla on vaikka taustahuminaa, siinä voisi havaita jonkin sävelen.
- E: Voisin kuvitella, että esimerkiksi lusikan tai saksien putoamisesta kuuluisi ääni, joka olisi tuolla tavalla musiikillinen. Olenko väärässä?
- T: Et, et. Ja ääniähän voi aina virittää. Jos äänittää vaikka lusikan kilahduksen, sen virettä voi muuttaa.
- E: Minä olen edelleenkin viehättynyt ajatuksesta, että tässä työssä käytettäisiin olemassaolevia asioita äänenlähteinä.
- T: Joo, en minäkään sellaista ajatellut, että tämän työn äänimaailma olisi täysin abstrakti. Se olisi liian suuri kontrasti. Kun nuo kuvat ovat tuollaisia... intiimejä ja realistisia.
- E: Niin.
- T: Sekin on tietysti mahdollista, että vahvistetaan sitä realismia. Näin kerran Lontoossa erään installaation, jossa oli äänitetty tyhjää, hiljaista tilaa. Sitä hiljaisuutta oli sitten vahvistettu niin, että se oikein nousi esiin. Se voisi olla kiinnostava lähtökohta myös tässä – sellainen hiljaisuudesta lähtevä ääniraita.
- E: Olisi.
- T: Koska eihän hiljaisuutta ole olemassa, aina on jotain ääntä.
- E: Totta. Ja sitten meillä on sekin mahdollisuus, että siellä asunnossa on se tytär. Ehkä hän tansuttelee siellä hiljaa, juo kahvia ja pudottaa lusikan lattialle. Tai jotain, tiedätkö?
- T: Tottakai sellaista voi kokeilla, että joku kävelee tilassa. Se tietysti kuulostaa helposti vähän suttuiselta, ihan noin ääniteknillisesti.
- E: Minusta se olisi kiinnostavaa.
- T: No, katsotaan miltä se tuntuu. Voin äänittää vaikka sinua puuhaamassa keittiössä.
- E: Kivaa!
- T: Olisi hyvä, jos voisin saada sinulta myös jonkinlaisen raakaversioiden kuvaraidasta. Voisin tehdä siihen sitten jonkin äänieditin ihan nopeasti niin, että pystymme kuuntelemaan sen sijaan, että vain puhumme.
- E: Teen sen ensi kerraksi.
- T: Mitenkäs se teksti siinä alussa, oletko vielä...
- E: Kyllä. Minä pidän siitä.

II

Sakraali vai arkinen hiljaisuus?

Edellisestä tapaamisesta on kulunut puoli vuotta. Videon kuvaraita on nyt valmis, ja keskustelun alkaessa olen juuri näyttänyt sen äänisuunnittelijalle.

- E: Siinä se oli. Minusta tuntuu, että oma osuuteni on nyt tehty. Vai tuliko sinulle heti mieleen jotakin, mikä pitäisi muuttaa?
- T: Ei. Tai siis... onhan se paljon unenomaisempi nyt, kun siinä on nuo ristikuvat.
- E: Itse asiassa tämä on ensimmäinen kerta, kun käytän tuollaisia pitkiä siirtymiä. Olen jotenkin vierastanut niitä.
- T: Ai jaa.
- E: Joo, olen pitänyt niitä vähän halpoina. Mutta nyt minua on alkanut kiehtoa se, mitä tapahtuu, kun kaksi kuvaa on päällekkäin.
- T: Tilasta tulee jotenkin moniulotteisempi.
- E: Niin. Tässä esimerkiksi ovi nousee vähitellen esiin. Se ikään kuin avautuu tuohon seinään.
- T: Siitä tulee kyllä jollain lailla... sakraalimpi. Ehkä siksi kun siinä on tuo hidas liike.
- E: Tuntuiko tämä sinusta liian hitaalta?
- T: Ei lainkaan. Kuinka pitkä se on?
- E: Yhdeksän minuuttia. Ristikuvat kestävät aina neljätoista sekuntia.
- T: Yhdeksän minuuttia on hyvä pituus. Ja kyllä tuo rakenne minusta toimii. Mielelläni alan tehdä tähän ääniä.
- E: Kiva.
- T: Nyt ei kyllä tule mieleen mitään tiettyä soundia, mutta jos sinulla ei ole mitään sitä vastaan, kokeilisin jotain, joka vielä ylevöittäisi tuota kuvamateriaalia. Siis mieluummin jotain abstraktia kuin konkreettista.
- E: Sinullahan on nyt vapaat kädet.

- T: Tosiaan, sinulla oli sellainen idea, että antaisit minun tehdä ihan mitä haluan. Mutta se ei mielestäni ole oikein hyvä lähtökohta, koska se antaisi minulle liikaa... liikaa vapautta on ehkä huonosti sanottu, mutta... liikaa vaihtoehtoja. Ääni on niin voimakas elementti, että sillä voisi tehdä tästä työstä hyvin monenlaisen. Siitä voisi tulla jotain ihan muuta kuin mitä sinä olet ajatellut.
- E: No, se idea vapaista käsistä syntyi kauan sitten, silloin kun kuvasin tuota huonetta. Minulla ei ollut aavistustakaan, mitä tehdä kuvilla, ja päätin kutsua äänisuunnittelijan apuun – ikään kuin vieraakseni huoneeseen. Alunperin ajattelin pyytää kolmea eri ihmistä suunnittelemaan työhön kolme vaihtoehtoista äänimaailmaa. Nyt vieraiden määrä on supistunut yhteen, mutta ehkä heitä tulee myöhemmin lisää.
- T: Tuo on ihan hauska ajatus, mutta minusta tuntuisi orvolta, jos et esittäisi mitään toiveita. Silloin joutuisin koko ajan miettimään, että mitähän sinä haluat. Kyllä minä mieluummin teen töitä niin, että tekijällä on selkeät toivomukset, joita pyrin sitten toteuttamaan.
- E: Niin, eihän vieraita yleensä jätetä yksin vaan heidän kanssaan seurustellaan. Eikä tietty vieraskoreus ole pahasta.
- T: Joo, kyllä äänisuunnittelun tarkoitus on tukea kuvakerrontaa. Voihan se tukeminen olla ristiriitaistakin. Mutta se lähtee kuitenkin siitä, että ensin mietitään yhdessä, mitä kuvalla halutaan sanoa.
- E: Tuo oli muuten hyvä huomio: tukeminen voi olla myös ristiriitaista. Voi siis tehdä vastoin sitä, mitä kuvassa on.
- T: Niin, mutta se pitää sitten osata perustella.
- E: Täytyy sanoa, että minulle ei ole edelleenkään kauhean selvää, mitä tältä työltä haluan. Mutta kun katselen noita kuvia, minusta tuntuu, että teoksen tunnelman pitäisi olla jollain tavalla lempeä. Lempeä ja lämmin. Kahvintuoksuinen.
- T: Joo.
- E: Ja minua kiehtoo edelleen ajatus siitä, että äänenlähteet olisivat jotain konkreettista.
- T: Varmasti tulen tekemään juuri sillä lailla, että etsin ääniä todellisesta maailmasta. En käytä mitään syntikoita.
- E: Tuosta minä pidän.
- T: Silloin ääneen tulee sellainen hauraus ja orgaanisuus... Ajatellaan vaikka jotain ihan tasaista äänimattoa. Jos sen tekee syntikalla, se on synteettinen. Mutta jos sen tekee jostain oikeasta äänestä, siinä on aina jonkinlainen epätäydellisyys mukana.
- E: Minua on aina kiehtonut myös se, miten tila avartuu äänen kautta... esimerkiksi silloin, kun ääni kertoo siitä, mitä on selän takana.
- T: Mehän äänitimme niitä askeleita, mitä mieltä olet sellaisesta?
- E: En tiedä.
- T: En minäkään... Kun katson noita kuvia, en kyllä millään kuule niissä askeleita.
- E: Ei.
- T: Se tuntuisi jotenkin helpolta ratkaisulta. Minä lähtisin tekemään jotain ihan abstraktia, tosi pitkän linjan äänikaaria.

- E: Okei.
- T: Sanoit kerran, ettet halua mitään ambientmusiikkia, mutta miltä sinusta tuntuisi sellainen ambientti äänimatto... Onko se pelottava ajatus?
- E: Ei se pelottava ole, mutta suhtaudun siihen varauksella lähinnä sen takia, että siinä on sana "ambient". En edes oikein tiedä mitä sillä tarkoitetaan, mutta mielikuvani siitä on sellaista...
- T: Vähän sellaista "new age" -tyyppistä...
- E: Niin. Ja minusta se ei sovi tähän. Ei tässä ole mitään toisia todellisuuksia. Päinvastoin, tämä työ on hyvin vahvasti tästä maailmasta.
- T: No, kun äänisuunnittelussa puhutaan ambienssista, sillä tarkoitetaan melkein mitä tahansa taustääntä. Se voi olla esimerkiksi ihan konkreettinen metsä-äänitys tai jokin huomaamaton humina.
- E: Okei, kyllä minä voisin kuulla näissä kuvissa jotain huminaa. Sellaista kerrostalon ääntä: putket kohisevat, hissi liikkuu...
- T: Muistatko sen jutun, jonka kerran soitin?
- E: Muistan hämärästi.
- T: Olin venyttänyt sen omasta äänestäni, mutta ei se oikeastaan kuulostanut ihmisen ääneltä. Se oli sellainen tonaalinen... Nämä termit ovat kyllä tosi ärsyttäviä, koska ne eivät tarkoita mitään.
- E: Humina on minusta hyvä termi.
- T: Mutta olisi työn aliarvioimista sanoa, että laittaisin siihen huminaa.
- E: No, en tiedä. Jos ehdottaisit minulle enkelikuoroa, niin sitten minusta tuntuisi, että aliarvioisit työtäni.
- T: Mutta ne huminat ja muut, niillä on ihan konkreettinen funktio... Jos tuohon tulee yksittäisiä äänitapahtumia, jollakin ne pitäisi pystyä sitomaan.
- E: Sehän on vähän niin kuin "room tone".
- T: No just. Se olisi ikään kuin "room tone", joka olisi ylevöitetty jotenkin. Niin että se ei olisi ihan vain neutraali taustakohina, vaan aika voimakaskin paikoitellen, ja se voisi elää kerronnan kaaren mukaan.
- E: Nämä "room tone" ja humina tuntuvat heti paremmilta sanoilta.
- T: Niin, ei missään nimessä mitään syntikkapoppia.
- E: No, en minä sellaista sinulta odottaisikaan. Mutta hei, älä nyt ajattele liikaa sitä, mitä minä haluan, vaan kokeile ihan vapaasti.
- T: Joo, mutta tottakai ne jutut, mitä sanoit, ovat tärkeitä. Täytyy käydä vähän läpi tätä nauhoitusta, jotta muistan mistä puhuttiin. Mutta ei siis mitään liian musikaalista, vaan ennemminkin konkreettisia ääniä... Konkreettisten esineiden äänitekstuureja.
- E: Tai materiaalien. Esimerkiksi muovi on tärkeä materiaali tässä työssä – muovi, johon ensin kääritään koriste-esineitä ja lopulta koko sänky.
- T: Kyllä sellaisesta pakkausmuovista lähtee aika kiva rapina...

- E: Niin, ja sitten tykkään kaikenlaisista kilinöistä. Mutta se sana ”sakraali”, jota käytit... En lähtisi siihen suuntaan.
- T: Okei.
- E: Ettei tästä tule liian ylevää.
- T: Taiteessa on tietysti aina helppo ylevöittää. Ei tarvitsisi tehdä muuta kuin pistää tuohon jokin harras mollisointu soimaan.
- E: Niin, mutta minusta on kiinnostavampaa käsitellä kuolemaa arkisena ja materiaalisena asiana. Ehkä siksi pidän tämän työn alkutekstistä – siitä, että tytär käy äidin asunnossa juomassa kahvit. Tietysti se on surutyötä, mutta se saa arkisen ilmaisun.
- T: Mehän mietimme, että pitäisikö se jotenkin ääneistää, se ihmisen läsnäolo... Miltä sinusta nyt tuntuu?
- E: Minusta se voisi olla edelleenkin yksi lähtökohta. Niin että kuulisimme, että siellä on joku... ehkä toisessa huoneessa.
- T: Muistelen, että se mitä äänitimme täällä teillä, oli aika sotkuisen kuuloista. Kauhea kolina, mutta ei oikein tajunnut, että mitä siinä tapahtui.
- E: Joo, siinä oli liian paljon ääniä päällekkäin.
- T: Se pitäisi luultavasti tehdä niin, että äänittäisi läheltä muutaman yksittäisen kilahduksen. Voin tehdä vähän kokeita.
- E: On varmaan tavallista ajatella, että sillä tavalla syntyy aidoin vaikutelma, kun tekee jotain oikeasti. Mutta ei se välttämättä niin mene.
- T: Ei niin.
- E: Vielä yksi juttu siitä sakraalista... Voi olla, että minun töissäni on aina vähän sakraali tunnelma, koska kuvaan valoa. Ja valo nyt on sellaista, että se ylevöittää asioita. Tuo naula ei näyttäisi milteen, jollei siihen osuisi valo ihan tietystä kulmasta.
- T: Se on varmaan totta. Se on ehkä vähän sama juttu kuin kaiku jossain ääniefektissä... Se tekee äänestä paljon isomman.
- E: Joku käyttäisi sanaa ”poeettinen” tai jotain.
- T: Poeettinen on itse asiassa hyvä sana. Täytyy alkaa korvata sakraali poeettisella.
- E: Mutta vaikka sakraalin korvaa poeettisella, ongelma on ihan sama. Jos on pelkästään poeettista, lopputuloksesta tulee lälly. Poeettisuutta pitää rikkoa jollakin.
- T: Joo. Minun mielestäni tuo vihreä muovikassi on aika hyvä.
- E: Se on mielettömän hyvä, se Prisma. Koska se ei ole yhtään ylevä.
- T: Haluaisitko, että äänessä tapahtuisi jotain samankaltaista?
- E: Joo, se olisi kivaa.
- T: Se on ihan hyvä ajatus. En nyt samantien osaa ehdottaa mitään, millä sen voisi tehdä, mutta ehkä juuri niillä konkreettisilla äänillä. Jokin auton torvi tai jotain... Se oli vain heitto.
- E: Se kassi on hyvä metafora. Sekä kuvassa että äänessä pitäisi olla aina välillä jokin Prisman muovipussi.

III Hiljaisuuden lajit

Keskustelua käydään edelleen minun työhuoneessani, mutta tällä kertaa istumme äänisuunnittelijan kannettavan tietokoneen ääressä. Viime viikkoina olemme tavanneet tiheään, ja teoksen ääniraita on jo pitkällä.

- E: Sinua siis huolestuttaa, että ääniraita ei ole riittävän yhtenäinen?
- T: Niin, minulle tuli eilen illalla sellainen tunne, kun editoin tätä. Tuntui, että tässä oli vain yksittäisiä juttuja ripoteltuna sinne tänne.
- E: Ai jaa.
- T: Mehän vedimme taustahuminaa viimeksi aika paljon alas. Se on nyt niin hiljainen, että se ei toimi enää sidosmateriaalina.
- E: Onhan siellä kuva. Se sitoo ääniä yhteen.
- T: Niin no, en minä sitä eilen oikeastaan katsonut. Se vain pyöri tuossa nurkassa.
- E: Kukaan ei tule kuulemaan tätä ääniraitaa yksinään.
- T: Ei, ei tietenkään. Mutta jotenkin sitä ajattelee ääntä sellaisena itsenäisenä elementtinä, jonka pitäisi toimia vaikka kuvaa ei olisikaan.
- E: Pitäisikö sitä taustakohinaa sitten nostaa?
- T: En tiedä, ei sekään kyllä tuntunut hyvältä.
- E: Ei niin, se kuulosti ihan lentokoneelta.
- T: Vaikka oli vain puhdasta hiljaisuutta.
- E: No, aletaan kuunnella tätä ja katsotaan miltä tuntuu. Voidaan vaikka pysähtyä välillä.
- T: Okei. Kerron ensin pari asiaa. Ensinnäkin tämä alkaa nyt sillä lailla, että ovi avautuu ja sulkeutuu. Synkkasin sen alkutekstiin. En muista, puhuimmeko siitä viimeksi.
- E: Kyllä me puhuimme siitä.

- T: Se ei ole paha. Toiseksi lykkäsin yhden tonaalisen äänen siihen, missä tila avartuu. Se on tehty pianosta, venyttämällä.
- E: Aha.
- T: Ja lisäksi minulla on muutama ehdotus lankarullakuvaan. Mutta palataan niihin sitten kun olemme katsoneet tämän läpi. Nyt lähtee...
- E: Tuo ovi oli hyvä. Tosi hyvä.
- T: Se on aika kevyt, sellainen sisäovi.
- E: Ja nyt se tytär tulee.
- T: Pitäisikö noita askeleita siirtää vähän?
- E: En tiedä. Toisaalta on kiva, että ne alkavat ennen kuvaa.
- T: Silloin ne ovat ikään kuin meidän perspektiivistämme. Siis katsojan.
- E: Niin, joo. Katsoja itse kävelee tuonne sisään.
- T: Jättäisin kuitenkin vähän tilaa oven sulkemisen jälkeen. Jos nuo äänet ovat liian lähellä toisiaan, tähän tulee heti kiireen tunne.
- E: Hyvä on.
- T: Ja tuo narahdus, sitä voisi vetää vähän alaspäin. Tuo nimenomainen narinasoundi on muutenkin aika terävä. Kuulostaako se lattian narinalta? Täältä koneelta löytyy pari muutakin versiota.
- E: Kyllä se kuulostaa. Siitä tulee sellainen olo, että ihminen seisoo paikallaan ja vaihtaa painoa jalalta toiselle. Samalla kun hän tuijottaa naulaa seinässä.
- T: Sitä tuijottelua kestääkin melkein puoli minuuttia. Sitten tulee kuppisoolo. Muutama yksittäinen kilahdus.
- E: Pidän siitä, että nuo äänet ovat epätavallisen kirkkaita. Silloin ne ovat jotenkin mentaalisia, mielensisäisiä. Ehkä ne ovatkin äänten muistoja.
- T: Niin.
- E: Ja ne jäävät soimaan. Vaikka et ole varmaan lisännyt niihin mitään kaikua.
- T: En ole, se johtuu vain siitä, että tuo kuppi on tosi ohutta posliinia. Se resonoi.
- E: Aha.
- T: Kokeilin muutamaa kuppia, ja tämä kuulosti kirkkaimmalta. Kokeilin myös paria erilaista lusikkaa, yritin löytää kaikkein heiveröisimmät välineet.
- E: Pidän myös tästä kohdasta, jossa nostat kupin. Ja lasket sen.
- T: Voin kyllä demonstroida sen ”lurpsiksen”, joka siitä on leikattu pois.
- E: Ei tarvitse. Muuten, eikö tämäkin ole abstrahointia?
- T: Se lurpsis?
- E: Niin. Tai siis se, että jätit sen pois.

- T: No, voihan se olla jotain niinkin yksinkertaista.
- E: Mitenkäs tuo herätyskello, oletko edelleen sitä mieltä, että siihen ei kannata laittaa mitään ääntä?
- T: Minusta se on niin kiinnostava kuva, ettei se tarvitse ääntä. Se menisi vain pilalle, jos siihen lisäisi jotain tikitystä.
- E: Muuten, tuo kello on sähkökello. Se ei tikitä.
- T: Totta, siitä kuuluu sellainen surina. Mekaaninen surina.
- E: Voisiko se toimia sidosaineena?
- T: Sen pitäisi olla aika lujalla, jotta siitä olisi hyötyä.
- E: Sitäpaitsi on aika hauskaa, että näemme viisarin liikkeen, mutta emme kuule mitään.
- T: Minusta tuntuu, että on parasta olla koskematta tuohon kelloon.
- E: Tähän jää sitten aika pitkä tauko.
- T: Mitä jos laittaisi yhden narahduksen siihen missä näkyy pölynimurin varjo?
- E: Hyvä ajatus.
- T: Itse asiassa nuo tauot yksittäisten äänten välillä tekevät tämän aika dramaattiseksi. Sitä odottaa koko ajan, että mitä sieltä tulee, tai tuleeko enää mitään.
- E: Ja sitten kuuluu pelkkä lattian narahdus.
- T: Tai askelia. Mutta niitäkään ei ole kovin montaa, se ihminen kävelee vain ohi.
- E: Mikä on tuo ”shhhh”-ääni, sellainen pyyhkäisy?
- T: Se on vain se kun jalka irtoaa maasta.
- E: Ihan kuin raahaisit jotain.
- T: Tosiaan, kun alkaa äänittää tällaisia hiljaisia juttuja, huomaa, että niissä on paljon enemmän tapahtumia kuin voisi kuvitella.
- E: Voisiko näissä askelissa kokeilla samaa estetiikkaa kuin lusikoissa ja kupeissa? Niin, että äänittäisi ihan läheltä ja vain muutaman askeleen kerrallaan?
- T: Jos nuo askeleet äänittää lähempää, raahausääni todennäköisesti vain pahenee.
- E: Ai jaa.
- T: Joo. Mikrofonit alkavat voimistaa matalia taajuuksia, jos ne laittaa hyvin lähelle äänilähdettä. Sitten se ääni – mikkien poimima äänikuva – tavallaan neutralisoituu kun siirrytään kauemaksi.
- E: Aha.
- T: Eli luulen, että nuo askeleet pitäisi äänittää pikemminkin vielä kauempaa. Ja kyllä minusta kannattaisi panostaa siihen, että ne piirtäisivät tilaa.
- E: Olet oikeassa.
- T: Teen lisää kokeita ensi kerraksi. Mutta mennään nyt eteenpäin.

- E: Tässä tila avartuu.
- T: Samalla kuulet sen tonaalisen äänen, josta puhuin. Se on vain tuollainen yhdellä sävelkorkeudella pysyttelevä tasainen humina.
- E: Se on vähän uhkaava.
- T: Ehkä on niin, että jos tähän laittaa jonkin vähänkin musikaalisen jutun, se luo heti epä-todellisen tunteen. Tai tuollaisen... tyhjyyden tunteen.
- E: Noissa kuvissa näkyy ikkuna. Entä jos sieltä alkaisi kuulua jotain?
- T: Niin, tuo ikkunasta tuleva valo on niin voimakas, että se melkein vaatisi ääneistystä.
- E: Siitä ikkunasta ei näy muuta kuin vastapäisen talon seinää. Mutta se on selvästi kaupungissa – ei näy puita, ei luontoa.
- T: Autot voisivat sopia.
- E: Tai pihalla leikkivät lapset. Se olisi yksi vaihtoehto, ehkä vähän kliseinen.
- T: Minusta tuntuu, että lasten äänet voisivat olla tässä kivoja. Kontrastina sille mitä on tapahtunut.
- E: Ja ne voisi tulkita monella tapaa. Ehkä ne eivät tulisikaan ulkoa vaan jostain menneisyydestä.
- T: Tässä koneella on yksi nauhoitus, jota voisi kokeilla. Siinä lapset leikkivät. Valitettavasti ruotsin kielellä, sillä olen äänittänyt sen Tukholmassa... Niin että jos haluamme jotain tällaista, se pitää tehdä uusiksi.
- E: Minä en kyllä kuule tuossa mitään ruotsia.
- T: En tiedä tuleeko siinä yhtään sanaa, se on enemmän tuollaista kiljumista.
- E: Eikö tämä ole ihan käyttökelpoinen?
- T: On se... Siinä on nimittäin se hyvä puoli, että se on tehty tuollaisessa kerrostaloympäristössä.
- E: Pidän myös siitä, että puheesta ei saa selvää. Sekin on abstrahointia.
- T: No, otetaan tämä sitten. Voin vielä tummentaa sitä niin, että se tuntuu kuuluvan lasin takaa.
- E: Mitä tulee seuraavaksi?
- T: Hörppy kofeiinia. Ja sitten alkaa siivous.
- E: Tässä on sellainen hassu juttu, että kahvikuppi tuntuu olevan ihan lähellä, mutta imurointi alkaa toisesta huoneesta, eikä siinä välissä ole askeleita.
- T: Mutta siinä on niin pitkä hiljaisuus, ettei niitä sido yhdeksi äänitapahtumaksi. Minä en kyllä laittaisi askelia enää tuohon.
- E: En minäkään. Se olisi vähän tylsää.
- T: Olisi se. Sen sijaan voisi vielä katsoa imurin paikkaa. Olisi parempi, että hurina alkaisi jossain laajemmassa kuvassa.
- E: Tässä ei taida olla sellaista.
- T: Toiseksi paras vaihtoehto olisi ehkä se, että imurointi alkaisi siirtymän kohdalla.
- E: Totta. Silloin tila näyttää laajemmalta, kun siinä on kaksi kuvaa päällekkäin.

T: Nyt kun kuuntelen tätä, tuntuu että imurointi voisi olla vielä varovaisempaa.

E: Niin, se kuulostaa vähän aggressiiviselta.

T: Yritän äänittää niin, että siihen tulee vähemmän kolahduksia.

E: Muuten tämä ääni on kyllä hyvä.

T: Joo, oli onni että isoisälläni sattui olemaan Nilfisk, joka vielä toimi.

E: Tuossa pyörät vingahtivat kivasti. Ja äsken kuului kuinka putkeen meni hiekanjyviä.

T: Olisi tietysti pitänyt heittää hiekkaa lattialle, siinä oli ihan vahingossa.

E: Nyt nostat imurin kynnyksen yli.

T: Se tulee koko ajan vähän lähemmäksi.

E: Joo, se tulee todella lähelle. Samalla kun kuva muuttuu lähikuvaksi.

T: En tiedä, onko tätä lähiperspektiiviä vähän liian kauan. Hurina tulee tässä niin voimakkaaksi.

E: Toisaalta se on aika dramaattinen juuri ennen kuin se sammuu.

T: Sammuuko se nyt oikeassa kohdassa?

E: Joo, siinä missä sänky on peitetty muovilla.

T: Tämä on kyllä hieno ääni. Kestää monta sekuntia ennen kuin moottori hiljenee.

E: Niin, se on hirveän koskettava. Viimeinen henkäys.

T: Siinä on tosi vahva bassotaajuus. Täytyy tehdä siitä jokin biisi joskus.

E: Sitten seuraa epilogi: kuvat, joissa äidin sänkyä ympäröivät uusien asukkaiden tavarat.

T: Oviaukkoon ilmestyy tuoleja, ja pöydällä näkyy tietokone.

E: Tässä on varmaan taustalla jokin ihan huomaamaton ”room tone”. Eikö olekin?

T: Ei, siinä ei ole mitään.

E: Siinä ei ole mitään?

T: Siinä on ihan vain hiljaisuus. Tai siis... siinä ei ole ääntä ollenkaan.

E: Siinä on tyhjä ääniraita...

T: Tottakai siihenkin voi jotain kehittää.

E: Sehän on aika voimakas efekti jos ei ole mitään... Ainakin elokuvateatterissa.

T: Joo.

E: Se on jotenkin sellainen... kuollut ääni.

T: Niin.

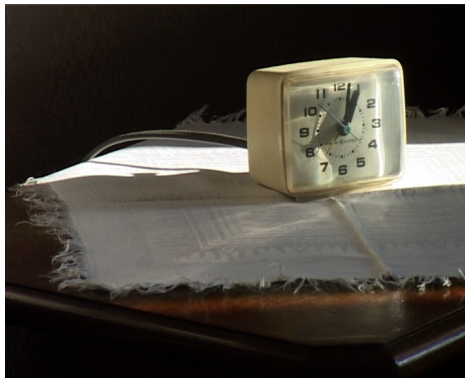
E: Se voisi kyllä sopia tähän teemaan. Itse asiassa se sopisi siihen tosi hyvin.

T: Hm.

E: Niin se on. Se olisi hirveän hieno tapa lopettaa: polynimuri sammuisi ja samalla kaikki muut äänet.

- T: Joo. En minä laittaisi siihen mitään.
- E: Ihan tyhjää. Kuollut ääni.
- T: Niin.
- E: Se on jo paljon, että työssä on hyvä loppu. Eikä tämä minusta ole mitenkään hajallaan.
- T: No, jos oikein keskittyy kuuntelemaan niin onhan siinä aika selkeä struktuuri.
- E: On. Tajusin muuten äsken, että tässä työssä on kaksi aikatasoa. Kuvassa kuluu puoli vuotta, mutta ääni tapahtuu reaaliajassa.
- T: Se on totta. Siinä suhteessa kuva ja ääni ovat kyllä kontrastisessa suhteessa.
- E: Ja vaikka äänet ovat konkreettisia, niitä ei ole käytetty ihan realistisesti.
- T: Ei niin.
- E: Itse asiassa tämä äänimaailma vastaa hyvin paljon sitä, mitä ajattelin kun aloitimme. Ehkä tämä ei ole ihan sellainen, kuin sinä ajattelit, mutta on tässä niitä elementtejä kuitenkin. Tietty abstrahointi.
- T: No, onhan tämä elänyt aika tavalla. Aloitimme nauhoittamalla askeleita ja kuppeja täällä teillä, ja teimme sitten saman uudestaan paljon monimutkaisemmin.
- E: Tai hienostuneemmin.
- T: Tai sillä lailla elokuvatyylisesti, että ei ole vain äänitetty kun joku tekee jotain, vaan on yritetty äänittää kaikki elementit erikseen ja koostaa niistä mahdollisimman hyvätasoinen juttu, joka olisi kuitenkin – ironista kyllä – mahdollisimman realistisen kuuloinen. Tai orgaanisen kuuloinen, vaikka eihän tässä tekotavassa ole mitään orgaanista, se on palapeliä.
- E: Niin.
- T: Olisi ollut ihan kiva tehdä tähän videoon jokin biisi. Mutta luulen, että nuo kilahdukset ja hurinat kertovat kyllä saman asian. Vähän eri äänin.
- E: Tuo oli hyvin sanottu: kertovat saman asian eri äänin.
- T: Kuunnellaan nyt vielä niitä lankarullia. Tässä yksi rulla lähtee vierimään ja tippuu lattialle.
- E: Tosi kiva ääni.
- T: On joo.
- E: Kokeilepa sitä sen ompelutarvikekuvan päälle.
- T: Ehkä se sopisi kuitenkin mieluummin tuohon, missä kuva alkaa jo kadota. Niin, että ääni tapahtuu vasta sitten, kun kuva on häviämässä.
- E: Joo, se on hyvä. Siihen muodostuu liikettä.
- T: Sitten minulla oli näitä muita tiputusääniä. Tuossa on joku neula.
- E: Ihana ääni. Hirmu hieno.
- T: Hm.
- E: Haluan ehdottomasti tämänkin. Mihin sen voisi pistää?

- T: Se sopisi ehkä jonnekin lasten äänten jälkeen. Sinne, missä on kaikkein pisin tauko.
- E: Kokeillaan sinne. Se voisi olla sellainen siirtymä-ääni, joka palauttaa takaisin arkitodellisuuteen.
- T: Laittaisitko sen siis niin, että lasten äänet kuuluisivat vielä?
- E: Ne voisivat kuulua ihan hitusen. Miltä tuntuu?
- T: Ei se paha ole. Mutta minä laittaisin sen ehkä kuitenkin vähän myöhemmin. Niin että siinä olisi ollut jo vähän aikaa hiljaista.
- E: Okei.
- T: Jotenkin tuntuisi hauskalta, että se olisi irrallaan kaikesta muusta. Niin että siellä hiljaisuuden keskellä vain tipahtaisi yksi neula. Eikö ole sellainen sanontakin, että ”kuulee neulan tippuvan”? Silloin on tosi hiljaista.
- E: Joo. On jännä huomata, miten tässä työssä rakennetaan oikeastaan koko ajan äänten avulla hiljaisuutta. Ja lopussa on vielä totaalinen, kuollut hiljaisuus. Hiljaisuuden eri lajit ovat käytössä.
- T: Niin, onhan tästä suurin osa hiljaisuutta. Yleensä ääntä on enemmän tai vähemmän koko ajan, ja välillä on hiljaisia hetkiä. Mutta tässä on ihan toisin päin.
- E: Jos tätä prosessia ajattelee tutkimuksena, sen voisi tiivistää yhteen kysymykseen: ”Miten ääneistää hiljaisuutta?” Tai arkisemmin voisi kysyä, miltä hiljaisuus kuulostaa. Vai mitä?

Lopuksi

Käsitykseni taiteellisesta tutkimuksesta on pohjimmiltaan hyvin yksinkertainen, sillä koen, että jokainen teos on jo itsessään jonkinlainen tutkielma. Haasteena on vain tehdä tutkimuksellisuus näkyväksi, ja työskentelyprosessin tallentaminen nauhoittamalla oli yksi yritys tehdä tämä. Se, että keskityin nimenomaan äänisuunnitteluun, johtui ainakin kahdesta syystä. Ensinnäkin äänisuunnittelun tallentaminen oli luontevaa, koska se oli yhteistyötä, joka vaati pukemaan ajatuksia sanoiksi. Toiseksi ääni oli minulle kiehtova, vieras elementti, johon olin tutustunut vasta alkaessani tehdä liikkuvan kuvan teoksia 2000-luvun alussa. Tämän työn avulla halusin oppia äänestä lisää.

Ensimmäisissä videoteoksissani (*Puhdas*, 2002, *Rakastavaisten vuode*, 2004 ja *Unohtuneet sanat*, 2005) ääni oli käytännössä ääneen luettua tekstiä. Käytin useimmiten omaa ääntäni, ja myös editoin ääniraidat itse. Tämän jälkeen kokeilin yhteistyötä näyttelijöiden kanssa (*Ei saa häiritä* ja *Keittiökeskusteluja*, 2006). Tällöin äänisuunnittelusta vastasivat elokuvaäänisuunnittelijat, jotka toivat mukanaan ammattitaitonsa, mutta myös elokuvadraaman ilmaisukielen. Virtamoon tutustuin etsiessäni äänisuunnittelijaa teokseeni *Tango Lesson* (2007). Hän ei ollut elokuva-alan ammattilainen vaan opiskeli äänisuunnittelua Teatterikorkeakoulussa. Jälkeenpäin ajatellen se oli hyvä lähtökohta dialogillemme, sillä olimme molemmat vähän vieraalla maalla.

Huoneen tekoprosessi poikkesi aikaisemmista töistäni siinä mielessä, että minulla ei ollut kuvatessani minkäänlaista ajatusta siitä, mitä kuvilla tekisin. Tämänkin takia äänen rooli korostui työssä. Koska en tiennyt mitä tehdä, päätin kutsua äänisuunnittelijan ”vieraakseni” teokseen ja antaa hänelle vapaat kädet. Saman tien keksin, että voisin kutsua useampiakin vieraita, ja pyytää heitä suunnittelemaan huoneeseen vaihtoehtoisia äänimaailmoja. Työssä oli siis jo alunalkaen tutkimuksen piirteitä, vaikka tutkimuksen muoto muuttuikin, kun ensimmäinen vieraani ei halunnutkaan olla ”vapaa” vaan aloimme tehdä ääniraitaa yhdessä. Sen sijaan, että olisin vertaillut kokonaisia, valmiita äänimaailmoja, keskityin nyt yhteen ääniraitaan ja sen lähes huomaamattoman pieniin yksityiskohtiin.

Dialogi kiinnosti minua kirjoittamisen lajina jo ennen tätä työtä, ja suunnittelin alusta asti koostavani Virtamon ja minun keskusteluista tekstin. Olin myös käyttänyt dialogia muutamassa taideteoksessa, vaikka en ollutkaan kokeillut nauhoittamista apukeinona. *Rakastavaisten vuoteessa* ja *Unohtuneissa sanoissa* keräsin repliikkejä puhelinkeskusteluista ja Marguerite Durasin romaanista *Pohjoiskiinalainen rakastaja* (Editions Gallimard, 1991). Teoksessa *Helene* (2003) kuvataiteilija Hannele Rantala ja minä kirjasimme muistiin keskustelujamme Helene Schjerfbeckin (1862–1946) maalausten äärellä, ja *Keittiökeskusteluissa* muistelin kotini keittiönpöydän ympärillä lausuttuja lauseita. Näiden kokemusten pohjalta minua kiehtoi dialogissa erityisesti kepeys, joka syntyi puheen rytmistä ja rakenteista. Toivoin, että dialogi antaisi myös tutkimuksessa mahdollisuuden kirjoittaa ilman raskaita väitelauseita, ehdotuksenomaisesti.

Videon valmistuttua purin keskustelut paperille sana sanalta, ja aloin editoida niitä luetta-vampaan muotoon. Hiljaisuus nousi tekstin teemaksi jo heti alussa, sillä se oli asia, johon keskusteluissa palattiin yhä uudestaan. Tekstin lopussa ehdotan, että hiljaisuudesta voisi muodostaa työn ”tutkimuskysymyksen”. Ehdotus jää ilman vastausta, sillä se on osoitettu lukijalle, mutta myöskään tosielämässä Virtamo ei tarttunut aiheeseen. Taiteellinen tutkimus ei ainakaan *Huoneen* aikoihin kuulunut hänen intohimoihinsa, vaan se oli minun ”juttuni”. Tämä varmasti selkeytti työnjakoamme. Roolimme olivat muutenkin varsin perinteiset: minä olin työn tilaaja, jonka toiveita äänisuunnittelija pyrki toteuttamaan. Poikkeuksellista projektissa oli ehkä se, miten paljon käytimme siihen aikaa – yhdeksän minuutin ääniraita vei meiltä yhdeksän kuukautta.

Tietenkään emme tehneet työtä aktiivisesti koko ajan, mutta meillä oli aikaa kokeilla ja pohtia eri vaihtoehtoja perinpohjaisesti. Toinen viehättävä piirre yhteistyössämme oli se, että kaikki työvaiheet tehtiin kotikutoisesti ilman suuria taloudellisia tai teknisiä resursseja. Täydellistä hiljaisuutta vaativat äänitykset Virtamo teki yöaikaan isoisänsä omakotitalon yläkerrassa olevassa välikössä, joka vastasi olosuhteiltaan äänieristettyä studiota.

Vaikka hiljaisuus nousi kirjoitusprosessissa päällimmäiseksi teemaksi, valmiista dialogista erottuu muitakin toistuvia aiheita. Yksi niistä on minun ja Virtamon välinen ”vääntö” abstraktin ja konkreettisen (tai realistisen) äänen välillä. Se voi juontaa juurensa äänen ja kuvan erilaisesta ominaislaadusta, sillä kuten Virtamo toteaa, ääni on jo lähtökohtaisesti aineetonta. Lisäksi kyse on henkilökohtaisista mieltymyksistä: Virtamo kertoo tekevänsä mielellään abstraktia ääntä, josta voi erottaa jonkin sävelen, kun taas minua kiehtovat arkiset rapinat ja kilinät. Ristikuvien hidas liike tuo abstraktin rinnalle toisen käsitteen – sakraalin – jonka myöhemmin korvaa sana ”poeettinen”. Arkisen synonyymiksi puolestaan muodostuu eräässä kuvassa näkyvä vihreä muovikassi. Minusta on kiinnostavaa huomata, kuinka suuri osa keskustelusta on käsitteiden määrittelyä, ja kuinka paljon puhujat joutuvat tekemään töitä, jotta sanoilla olisi heille sama merkitys. Samasta syystä en ole kokenut tarpeelliseksi määritellä käsitteitä enää uudestaan esimerkiksi alaviitteiden avulla. Abstrahoinnin havainnollistaminen sanan ”lurpsis” avulla peittoaa parhaatkin sanakirjamääritelmät.

Neuvottelu abstraktin ja realistisen välillä päättyy lopulta eräänlaiseen synteysiin – realismin abstrahointiin. Vaikka teoksen äänet ovat tunnistettavia arkisten esineiden ääniä, niitä ei ole käytetty aivan todenmukaisesti. Välillä on epäselvää, tuleeko jokin ääni ulkoisesta vai sisäisestä todellisuudesta, ja jos äänen lähde näkyy kuvassa – kuten lankarulla – ääntä ei kuulla yhtä aikaa vaan vasta sitten, kun kuva on jo katoamassa. Abstrahointiin liittyykin toinen tekstistä erottuva teema: pyrkimys äänen ja kuvan erillisyyteen. Tämä on myös asia, johon Virtamo halusi puuttua jälkeinpäin. Erityisesti repliikki, jossa hän puhui äänisuunnittelun kirjoittamattomista säännöistä, särähti hänen korvaansa. ”Kuulostaa siltä kuin olisin sitä mieltä, että äänen ja kuvan pitäisi aina elää omaa elämäänsä”, hän sanoi, ”vaikka hyvä äänisuunnittelu on sellaista, että tehdään kulloiseenkin työhön sopivaa ääntä”. Minua lause kirjoittamattomista säännöistä ei häirinnyt, sillä tunnistin saman ihanteen kokeellisen elokuvan maailmasta. Kukapa nyt haluaisi pelkästään ”kuvittaa” kuvaa äänellä. Mutta on totta, että joskus pyrkimys välttää sitä voi saada jopa koomisia piirteitä. Dialogissamme näin käy silloin, kun pohdimme videossa näkyvän kellon ääneistämistä. ”Siitä tulee vähän sellainen Hollywood-assosiaatio”, Virtamo sanoo, ”jos on herätyskello pöydällä ja tikitys kuuluu”. Tosiasiassa kuvan kello ei tikitä vaan surisee, sillä se on sähkökello. Hollywoodin ote on kuitenkin niin vahva, että kestää kauan ennen kuin tajuamme tämän, vaikka kellon takaa lähtevä johto näkyy kuvassa selvästi.

Tekstini johdannossa mainitsen, että dialogin ensimmäinen ja toinen osa ovat melko uskollisia lähtökohdalleen, mutta kolmas osa on rakennettu kuin palapeli neljän eri tapaamiskerran keskusteluista. Kolmatta osaa voisi kutsua myös Virtamon ja minun keskustelujen rekonstruktiksi, johon jouduin turvautumaan, koska osa nauhoituksista oli kadonnut. Aloitin keskustelujen rekonstruoinnin keräämällä jäljellä olevista nauhoituksista kaikki samaan aihepiiriin kuuluvat repliikit. Tietokoneelleni syntyi kansioita, joissa luki ”Askeleet”, ”Kupit”, ”Pölynimurit” jne. Yritin sitten kirjoittaa repliikeistä aidolta kuulostavaa vuoropuhelua, mutta materiaalia oli paljon, ja minun oli vaikea päättää, missä järjestyksessä asioita käsittelisin. Lopulta katsoin, missä järjestyksessä äänet esiintyivät valmiissa teoksessa, ja lainasin saman rakenteen dialogiin. Tekstin kolmannen osan palapeli muodostaa siis yksityiskohtaisen kuvan lopullisesta teoksesta, vaikka työ näyttää olevan dialogissa vielä kesken.

Johdannossa kerron lisäksi, että kolmannen osan kokoaminen muistutti videoteoksen editointia, ja että jäin miettimään, kuinka paljon tutkimusmateriaalia on luvallista muokata. Tämä koskee itse asiassa koko dialogia, sillä työn loppuosan saama käänne sai minut ottamaan yhä suurempia vapauksia myös tekstin alkupuolella. Aloin esimerkiksi lyhentää repliikkejä reilusti tai jakaa niitä useampaan osaan, koska se lisäsi kepeyden vaikutelmaa. Tutkimuksen kannalta kepeyden tavoite voi tietenkin näyttäytyä ristiriitaisena. Voiko kepeä olla analyttistä? Vai tarvitseeko tutkimus niitä ”raskaita väitelauseita”, joista toivoin pääseväni dialogin avulla eroon? Mitä muokkaamisen luvallisuuteen tulee, olennaista on kai tehdä ero aineiston ja lopputuloksen välillä. Tässä työssä nauhoitukset olivat aineistoa, jonka litteroin sanatarkasti ja talletin arkistooni. Valmis, editoitu dialogi ei sen sijaan ole aineistoa vaan lopputulos. Se on tietoisesti rakennettu kokonaisuus, joka purkaa *Huoneen* ja sen tekoprosessin osiin puheenomaisen dialogin keinoin.

Entä mikä lopulta on ”tutkimuskysymykseni”? Suhteeni tutkimuskysymykseen on yhtä käytännöllinen kuin suhteeni taiteelliseen tutkimukseen. Koen, että jokainen teos esittää minulle oman kysymyksensä. Yleensä kysymystä ei ole olemassa etukäteen vaan se muotoutuu työskentelyprosessin aikana. Kysymys voi myös muuttua tai niitä voi olla useita. *Huonetta* tehdessä kysymykseksi muodostui ensinnäkin se, miten ääneistää äidin kuoleman jälkeistä hiljaisuutta. Tämän lisäksi minua kiehtoi dialogi kirjoittamisen lajina – voisiko se toimia yhtenä analyysin muotona? Laajemmin ottaen minua kiinnostaa teoksen syntyprosessi: se, miten taiteelliset ratkaisut tapahtuvat, miten ääni vaikuttaa kuvaan konkreettisissa esimerkkitapauksissa, miten pölynimurin sammuminen muuttuu viimeiseksi henkäykseksi. Prosessi on myös asia, josta minulla tekijänä on eniten tietoa, ja josta voin kertoa niille, jotka tarkastelevat teoksia toisesta näkökulmasta.

Prosesseilleni näyttää olevan ominaista se, että hakeudun dialogiin jonkin itselleni vieraan taiteen- tai elämänalueen kanssa. Edellisessä teoksessani (*Tango Lesson*) tuo vieras oli empiirinen tiede, ja dialogi tapahtui tutkimuskirjallisuuden välityksellä. *Huoneen* dialogi on sen sijaan konkreettista vuoropuhelua vieraaksi pyytämäni äänisuunnittelijan kanssa. Valitsemani muodon vuoksi tekstissä ei ole suoria viittauksia muihin taiteilijoihin tai kirjoittajiin. Alkuperäisissä keskusteluissa esiintyi kyllä joitakin teoksia, mutta tavalla, joka jätti ne irrallisiksi. Loppusanoja kirjoittaessani taas olen kokenut, että hiljaisuutta käsittelevien teosten kartoittaminen olisi aivan oma tutkimuksen aiheensa, jonka paikka ei ole tämän artikkelin yhteydessä. Tässä tutkimusintressini suuntautuu teoksen syntyprosessiin, ei sen kontekstualisointiin.

Tutkimuksen ”löydökset” voivat mielestäni olla käsitteitä, tarkennuksia tai metaforia. Virtamon ja minun välisessä keskustelussa yksi tällainen löytö on vihreä muovikassi, joka auttaa meitä ymmärtämään sakraalin ja arkisen eroa. Toinen kiehtova hetki on se, kun kaiku ja valo yhdistyvät dialogin toisessa osassa. Seinällä olevaan naulaan osuva auringonvalo – tai oikeastaan sen heittävä varjo – näyttäytyy minulle äkkiä visuaalisena kaikuna, joka ”tekee [kohteesta] paljon isomman”. Tätä miellelyhtymää tuskin olisi syntynyt ilman dialogia äänisuunnittelijan kanssa.

Virtamon jälkeen sain teokseen lisää vieraita Teatterikorkeakoulusta kun Valo- ja äänisuunnittelun laitoksella opiskeleva Pauli Riikonen teki videoon toisen ääniraidan harjoitustyönään. Tällä kertaa en puuttunut työhön mitenkään, eikä Riikonen kuullut myöskään Virtamon versiota ennen oman työnsä tekemistä. Ääniraidoissa oli silti paljon samaa. Riikonen oli esimerkiksi jättänyt teoksen keskivaiheille pitkän tauon – sellaisen, jota nimitän dialogissa kuolleeksi. Sen vastapainona Riikonen käytti voimakasta aaltoilevaa ääntä, jonka tulkitsin aluksi porakoneeksi, mutta joka osoittautui täysin synteettiseksi suhinaksi. Suhinan keskeltä erottui tuttuja detalleja ääniä kuten oven kolahdus ja askeleita.

Kiinnostavinta tässä kokeilussa oli havaita oma reaktioni erääseen Riikosen ääniraidan elementtiin. Tuo ääni oli hyvin hiljaista, tuskin havaittavaa pianonsoittoa, ja hämmästykseni

liikutuin siitä syvästi. Reaktioni oli sitäkin yllättävämpi, että olin aina sanonut, etten halua töihini mitään tunteisiin vetoavaa musiikkia. Riikosen piano ei kuitenkaan kuulostanut sentimentaaliselta vaan yksinkertaisesti siltä, kuin joku harjoittelisi pianoläksyään seinän takana. Vapaiden käsien antaminen äänisuunnittelijalle sai minut siis kokemaan jotakin, mikä ei olisi ollut mahdollista, jos mielipidettäni olisi kysytty. Kokemuksen perusteella olen valmis palaamaan alkuperäiseen ideaani vaihtoehtoisista ääniraidoista ja antamaan *Huoneen* yhä uusien vieraiden käyttöön. Entisestä äidin makuuhuoneesta on tullut vierashuone.

